

□ Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

Паэты пакідаюць нас, паміраюць... Пажылыя і зусім маладыя. Застаюца іх творы, памяць аб іх, а ў памяці — сустрэчы, падзеі, факты.

*Я.Смелякоў, СНараўчатаў, М.Рубцоў,
Ул.Высоцкі... К.Буйло, СГаўрусаў, М.Стральцуў,
А.Сербантовіч, Янішчыц, ЯКрупенік... Яны,
некаторыя старэйшыя таварышы, былі
нашымі настаўнікамі, другія — добрымі
сябрамі...*

*Першая постаць з гэтай кагорты —
вядомая беларуская паэтика Яўгенія Янішчыц.*

Я гляджу на гэтыя журботлівыя фотадымык амаль трыццацігадовай даўніны. І міжвал робіцца невыносна балюча, тужліва. Яя гата была даўно і нядаўна! Картанка, яку даслала міне "на добры успамін аб светлавокай Ясельдае і светлакосай Ясільдзянцы" шансаццаццацігадовая школыніца Парап'які дзесяцігодкі, што на Піншчыне, Жэні Янішчыц, сягоння, як ніколі, хвалюе і непакоіць...

Тым болей, што ўжо мінула гадоў з таго непрапройнага дня, калі "у вышыню небыцця" бессмысляці паяцела на вечных крылах адна з самых слáўных птушак нашай нацыянальнай літаратуры — паэта Жэні Янішчыц" (В.Коўтун). Цяпер ёй было б роўнай сорат піць...

Так, мы з ёй пазнайміліся і пасыбравалі, як землякі і ях улюблёнцы ў яе Вялікіескіх пасыбах, спаклівім летам шэсцьдзесят чацвёртага года; — калі я, будучы ў салдацкім водпуску, разам з журавлістом М.Панасюком, прыехаў у вёску Вялікіескі, дзе жыла тады Жэні з маці Марыяй Андrezéйнай і братам Віктарам. Было ѡпалае двухдзённае гасціванне, цікавыя прагулкі па Ясельдзе, лугах і палетках, вясёлыя размовы і, ведама ж, — верши, верши...

А потым было шымлівае развітанне і — перапіска. Цяпел я пісмомі, што павінны захавацца па пісмі ад Жэні — некаторыя з іх, на шчасце, адшукаліся... У лістах — тая ж адкрытысць і шырасць, якія ўлогуле ўласцівія яе характару і пасылі, а таксама вершы — асборнія з іх яшчэ нідзе не валіліся. Вось яны, гэтыя даўкі... — свядкі пачатку творчага ляusu юнай Жэні Янішчыц.

"Мікола, добры дзень!

З прывітаннем і пажаданнямі найлепшых поспехаў у службе і на ніве беларускай культуры — Жэні.

Сёння я атрымала твой ліст, за які сардзіна дзікую. Прызнацца, калі я ўбачыла на канверце зваротны адрес — крыху здзівілася: мне ўжо не думалася, што ты міне напішааш.

Толькі што са школы. Сёння я крыху затрымалася: быў камітэт камсамола, а потым праводзіла рэпетыцыі да падрыхтоўкі вечара, прысвечанага С.Ясеніну. Наогул спраў прыбываілася, але не зважаючы на што — пішацца. За час вучобы паспела атрымальніца

чатыры "пяцёркі" і адну "чацвёрку".

28 ліпеня да мене завітаў Сяргей Панізінкі (думаю, што ты з ім знамёны "Чырвонай змене", дзе ён часта выступае з вершамі). Рыхтуе да друку свою першую кніжку, якой даў назыву "Каstry Купалля". Пазнаёміла яго з нашымі краіўдамі. (Дарчы, вады не было ля Ясельда). Пасля яго ад'езду атрымала пісьмо з "Літаратуры і мастацтва" ад Генадзія Бураўкіна. Прасіў даслацца свае новыя верши, калі зрабіць падборку маіх вершаў на старонках "Літаратуры і мастацтва". А дзесятніццата жніўня мене наведаў рэпарцёр з Беларускага радыё Уладзімір Сацянка, які зрабіў перадачу, прысвечаную нашай сям'і. І, ведаеш, мне няя крыху не па сабе: быццам я ўжо такая вядомая паэтыса. Дзе ні якое свята — раздаюца званкі, просыпае выступіц. А мене хочацца быць зусім непрыкметнай. Разумееш?

Ты пішаеш, што жыцьцё тваё вайсковае — "надзвычай аднастайнае". Прызнацца, я гэтага зусім не падумала, калі прачытала нізку тваёй вершау "На лірчынай хвалі". І гэтава "Эх, салдацкая казарма..." мене асабліва ўразіла. У пісьме я думала сустрэчы твае верши... Але? Думаю, што ў наступны раз ты мне абавязкована прышипае свае новыя тварэнні. Вось, здаецца, і ўсё. Дасылаю табе свой новы верш "На раці". А ведаеш, Мікола Панасюк на мене таксама чамусці пакрыўдзіўся... Піши. Узвесна паціскаю твою дужую салдацкую руку. Ясельдзянка.

15.IX.1965 г.

НА РАЦІ

Нас смешных,
мокрых прабраюць дрыжкі,
А мы яшчэ
на беразе дрыжкі.
Каб сонца
прастушыла косы рыхкі,
Давай да сініх
плёсай пабяжкі.
Хай нам
услед кідаюць штосьці горкае,
Хай пляскайць
у ладкі плескачы.
А мы бяжкім
щаслівія і гордзія,
Нам слова
у друкосі ніпачым.

"Хочацца про

Глядзіш, і лодка
вyrвецца з-пад берагу
і паймчыць
за трыдзеянца зямель,
і у нейкім царстве
вольны вечер беражна
Нас высадзіць узрушеных
на мель.

P.S. Ну, як? Піши, давай свае
крытычныя заўвагі.

"Добры дзень, Мікола!

Сёння атрымала твой ліст, за што шчыра ўдзячна. Ты тыдні "загарала" на бульбе. Эзусім недалёка ад Мінска. Лекцый яшчэ ў мене не было і літаб'яднаннія таксама. На "бульбе" напісала цыкл вершаў і нават неўлякую паэмку. У "Чырвонай змене" за 21 верасня я ўпершыню выступіла ў прозе.

Ведаеш, прынеслі мне хлопцы газету "Ніва". Яна выходіць у Польшчы. У артыкуле "Ліст да Сакрату Яновіча" быў такі абзур: "Сапраўдных нацыяналістуў дала нам толькі Беларусь. Аб гэтым сведчыць Імёны Купалы і Коласа, Цёткі, Генцю, Брыля, Быкава, Шамякіна, Мележа. Можна было б прадоўжыць пералік імён. Але варта упамянуць ад целай плеізе даў мадых таленту не толькі з высокім майстэрствам, але і з высокім нацыянальным гіднасцю. Такіх, як я, напрыклад, Жэні Янішчыц...". Мене гэта асабліва ўразіла. Мне здаецца, што я яшчэ чынога асаблівага не зрабіла. І наогул, нашто мне такая "слава, такія слова звонкія, што чую я амаль кожны дзень!"

У 11-м нумары "Маладосці" павінны быць мене верши, гэта такое слова, якое я чую па тысічу разоў у дзені на філфаку. Шчыра прызнацца, яно мене не толькі расстройвае, але і падчас надае дае. Хочацца пайсці ад гэтых заўзятых вершапісцаў у нейкі іншы свет. Ну, скажам, у музыку ці зусім у геалогію. Хочацца проста светла жыць, ісці побач з сонцем і вершы толькі ў добраедзе няма цыніка і эгаісту. Вось та-дома я сабе адчынула значна лепш і вальні, дзе на кожным кроку твая беларуская крыніца, якая можа размайці з табою нязмушана Гадкрыта. Ну, што гэта с мной! Прабач, калі ласка.

Так, хлопцы да і дзіячыту тут ёсць хорошыя, хоць не было яшчэ ні адной творчай сустрэчы. Ад усіх іх табе вялікае-вялікае прывітанне ў шумнай Маскве. Вось, здаецца, у мене і ўсё. Піши. Чакаю. Меніна. Яўг. Янішчыц.

25.IX.66.

А зараз крыху пазэлі.

* * *

Веру ў тое,
што на свеце ёсць
Проста незямянна прыгажоць.
Ні агні зыркастыя не спаляць.
Веру ў кветку,
што перад Купаллем

Зацвітае цветам
светла-дымным
У пустых барах маёй Радзімы.
Веру ў тое, дзе сці на вясне
Асцярожна
дагарыце мой след.
Хай і не заранай,
нё купалкай,
Толькі б песняй
самай щырай, палкай".

"Мікола, добры дзень!

Атрымала твой ліст, за што шчыра ўдзячна. Прабач, што крыху затрымалася. Хутка сесія, а тады, прыходзіцца грызці навукі. Недзе 20 студзеня канчаем эда-віц экзамены.

Была нядыўна ў "Маладосці". Глядзела карэктuru сваіх вершаў, спытала ў Аўрамышкы пра лёс тваіх вершаў. Ен сказаў, што ты стаіш на чарзе, але недзе ў 4-м ці 5-м нумары. Вось якія справы. А ў "Чырвонай змене" я не памятаю, калі была. У чацвер павінна адыбіцца літаб'яднанне. Вось тады,магчыма, я патурбую паважнага Валадзю Палава.

Белуніверсітэт рыхтуе да друку чарговую кніжку маладых пазэлі данага храма навукі. Здадзі 300 радкоў.

Так, Разанаў (як ён і сам прызначаецца) вельмі палюбіў Вярцінскага. Нават рыхтуе реферат па яго вершах "Аб інтэлектуальнасці пазэлі". Значы на вырас. У 12-м нумары "Полым" выступаюць нашы Юрка Голуб і Анатоль Казловіч. Вялікі прасіў даць свае верши. У 3-і — і нумар. А ў "Молодую гвардію" фота я паслала. Другі нумар 1967 года павінен мене парадаваць.

"Ураган" Гаўрусаўва выйшаў. Я купіла табе. Толькі не ведаю, ці выслыца табе, ці ты сам завіташ на Новы год? Напіши. А з "Днём пазэлі" нешта затрымліваюцца... Вось, магчыма, і ўсё. Піши. Дасылай свае верши. Чакаю. Вельмі. Жэні.

14.12.66*

"Добры дзень, Мікола!

Прабач мін. летувінніцы, што бязожожна грашы: не даю табе каторы дзень адказу. Усё лекцыі, лекцыі, нудныя і цікавыя, а потым гэтае "падземнае інтэрнацэе царства", дзе не так лёгка сібё адчуваеш. Прыходзіцца сумаваць па ўсіму зямному, па ўсіму чытати і высакароднаму. О, як хочацца мене ў родных мясцінах, на маёй задумненні Ясельдзе.

... і вельмі цяжка знайсці сабе паплечніка, які б разумеў цібэда апошнія кроплі светласці. Прауда, ёсце у паколі маім адзін светлы чалавек, мая зямлячка Людзічка, як мы яе ўсе ласкова называем. А часам так патрэбны такі чалавек, што боль і сум не сумисціц у сваім адзінам малькім сэрцы. Не ведаю, што рабіць...

ста

У мінулу суботу
вездлі на турбазу (гэта
за пяць кілометраў ад
Мінска) у складзе трох
чалавек (Вярба, Дукса і я)
выступаць. Крыху адвяла
сэрца. Бо цэлых тры
кілометры мы ехалі
зімовым лесам.
Па арэніку звонкі
смех,
Едзэм трое
у лес зімовы.
Толькі падае ціха снег,
Снег блакітны
і снег ружовы.
Сення гэткі
чудоўны дзень!
Лес кашпальты
да неба вырас.
Толькі песня
згубілася дзе?
Дзе падзеўся
духмяны верас?
Час ад часу
гублем след
І маўчым.
Ды нашто нам слова,
Калі падае ціха снег,
Снег блакітны
і снег ружовы.

І потым зноў інтэрнат, ізноў
лекцыі, нудныя ці цікавыя. А по-
тому ізноў ціхі сум, таемны і
страшны, і нараджавацца песня
трызожная і небяспечная...

Усяго добрагал Піши. Чакаю.
Моцна. Жэні.

25.02.1967*.

"Дзень добры! Вы, ...
напэйна, не чакалі?!"
Прыміце з ціхай
Ясельды паклон.
Жыву на той
жа самай магістралі
З адчайнай
'пераменлівасцю' дзён.
Таю ў сабе
+ любі і гневу слова
ад гордасці
да вечнай прастаты.
Іду па светлых
сцежках верасовых,
што мне адпелі буйныя жыты.
Цяпер цаню свято
і незалежнасць
І га люблю сталічны маскарад.
Мне па душы
вісковыя бязмежокі —
Усё так,
як ты гады таму назад.
Мік намі шлях
у промянях і ў бэзэ.
(Хай, Вас ліхая доля абміне!)
Успомніце,
Вы колісі ўшлі па снезе
Шукаць Яе. Ды толькі...
не мяне.
Гублялі
нешматлоўныя ўсмешкі
У пайкроku
за шырокую сцяной.
Ві самі аддалялі насы сцежкі
Лікомі, шляхамі, мітуснай.
Другія песні Вас,
напэйна, злечаць

светла жыць"

у кругу сяброў
і шумных літпадзей.
Я помню нашу
першую сустречу —
Вясковы кут.
Слякотны летні дзень.
Баюся, ліст
моі усяго не змесціць
(Ды і нашто мінулага працяг!)
Цяпер і дом зусім
на новым месцы,
Як і яго Ліръчнае Дзіця.
Я ўсё жадала
— б. лірай перапоўніць,
Каб не сплыло
юнацтва, "быццам" сад.
Чаму ж Вы зразумелі
павярхояуні
Узмах рукі
і стомлены пагляд?..
Даю руку,
каб шыра прывітаца
Не з гордасці,
а з вечнай прастаты.
О, господзі!
Няхай Вам лепш прысніца
Другія, непадобныя лісты.
Мінск,
2 кастрычніка 1968 г.
Ж.Янішчыц".

"Мікола, добры дзэнь!
Атрымала твой ліст, за што
шчыра дзякую. Адразу ж з навін.
Новага — асаблівага — нічога. На
"Узлёце" была толькі адзін раз.
Траба сказаць, што чакала нейкага
Іншага асяроддзя. Законікай
з Губернатаравым туды не ходзіць.
І наогул ліцаць сябе
вялікімі пастамі, не гаварачы ўжо
пра Дзюбу. Так, давялося мне
пазнаміці з першымі кніжкамі
Сербантовіча, Малійкі, Кусянко-
ва, Чэрні і Канапелькі. Найбліж
удалымі лічу зборнікі Малійкі і
Сербантовіча. Падабаецца мне
чарговая книга Бураўкіна "Ды-
ханне". Ці чытаў?

А пра Аўгінню Кавалюк дык я
не ведаю, што гаварыць. Нешта
яе "Маўклівія скарбы" (кнішка
зусім нядына паявілася ў друку)

сапраўды маўклівія скарбы. Не
зразумела толькі адно — што яна
мае агульнага з Д.Бічаль-Загнє-
тавай. Вельмі ж яна стараеца
падрабіцца пад істы ліръчны голас.

У нас часта бываюць
літаратурныя вечары. Выступа-
ем. Трэбасказаць, не дрэнна, але
і не пахальная. У нас нядына бы-
ло пастычнае віселле. Ажаніўся
Дайнека Лёня. Як я адношуся да
яго творчасці? Не ведаю, як каму,
а мене яго вершы сапраўды
падабаюцца. Гэта вельмі цу-
доўна, што ён стараеца быць
"першабытным"!

Хутка Каstryчнік. Але дамоў я
еду значна раней — 3 лістапада
вечарам. Я ж яшча чалавек без
пашпарта, дык павінна зрабіць
гэты важны документ! (Жартую).
Дэкан адпусціў мяне да 9
лістапада. Калі будзеш дома, дык
абавязково завітай да нас, у Ве-
ніясіці, у наш новы дом. Нядына
атрымала 2-рі ліст з СР
СССР. Прояцае тэрмінова дас-
лацца фота для "Молодой гард-
дии". Перакладае Ісаакоўскі для
лютаўскага нумара. Тваіх вершаў
у "Чырвонцы" яшча не было. А я
зараз пішу, працую. За апошні
час выступіла толькі ў прозе. Не
спяшаюся. Будзе час. Ну, вось і
усё. Цісну ўзаемна руку. Аўгіння.

Чаго жадаць, калі знікае гук
Даверлівай,
адзіна-чайнай ноты...
слоў няма,
і скръкаванне рук
Падведзена
пад "корань" адзіноты."

Заўжды —
ускрай! — шумлівага стала,
Дзе толькі песня
сыпалі на рану, —
О так! Я щаслівая была
У гойны час
застолляй і спадману.
Будуюца, руйнуюца масты,
і толькі
зорка крохкая Існіца,
і ты, непамільна-горкі ты! —
Святлейшае,
што можа мне прысніца...

25.X.1968 г.
Аўгіння Янішчыц".

"Не спяшаюся. Будзе час..." —
гэтах напісала яна ў адным са
сваіх апошніх лістоў да мяне ў
Маскву амаль трыццаць год на-
зад. А пяць летаў і зімаў няма з
намі Жэні Янішчыц. На вялікі
жаль, няма і ўжо зусім не будзе
нікага часу, каб мы непасрэдна
змаглі пачуць яе голас, убачыць
её журботліва-прастывленую
ўсмешку, прачытаць яе новыя та-
ленавітые вершы...